

**Шахун Василь Іванович,**  
професор кафедри кримінального права  
Національної академії внутрішніх справ,  
доктор юридичних наук, професор, академік  
Національної академії правових наук  
України

## **АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Протидія корупції завжди була одним з пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади. Однак лише з початку 2014 року в Україні почали запроваджувати дієві антикорупційні заходи, що посприяли істотному обмеженню корупційних виявів. Згідно з даними Міжнародної організації «Transparency International», упродовж 2013–2019 років Індекс сприйняття корупції (далі – ІСП) в Україні зріс із 25-ти до 30-ти балів. Водночас результати цих досліджень засвідчують, що досягнутий останніми роками прогрес не задовольняє очікувань суспільства, оскільки є надто повільним. Загальний рівень сприйняття корупції в Україні залишається високим (2019 року, набравши 30 балів зі 100 можливих, Україна за ІСП посіла 126-те місце серед 180-ти країн). Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в державі суттєво сповільнюють її економічне зростання. Результати опитування представників бізнесу дають підстави стверджувати, що поширеність корупції та недовіра населення до судової системи є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій [1, с. 4].

З метою запобігання та протидії корупції Верховна Рада України 14 жовтня 2014 року прийняла Закон № 1700-VII «Про запобігання корупції», яким встановлено кримінальну відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації (ст. 366-1 Кримінального кодексу (далі – КК) України) [4; 2].

Упродовж тривалого часу ця норма виконувала свою функцію щодо недопущення порушень антикорупційного законодавства шляхом декларування недостовірної інформації чи неподання декларацій. Однак рішенням Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та КК України визнано такою, що не відповідає Основному Закону (є неконституційною), ст. 366-1 «Декларування недостовірної інформації» КК України. У рішенні Конституційного Суду України зазначено, що подання суб'єктом

декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання декларації хоч і свідчать про порушення вимог антикорупційного законодавства, однак такі діяння не можуть заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в обсягах, необхідних для визнання їх суспільно небезпечними відповідно до вимог ст. 11 КК України. Цим рішенням Конституційний Суд України загальмував антикорупційну реформу, посприявши «вседозволеності» й «безкарності» за декларування недостовірної інформації чи неподання декларації, оскільки в умовах сьогодення правоохоронні органи не можуть притягнути винних осіб до кримінальної відповідальності через брак необхідної кримінально-правової норми [3; 5].

Для відновлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації чи неподання декларації Президент України подав на розгляд Парламенту проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», у якому передбачено виключити з КК України ст. 366-1 й доповнити його ст. 366-2 «Декларування недостовірної інформації» та ст. 366-3 «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Санкції зазначених статей передбачатимуть більш м'які види й розміри покарань, порівняно зі ст. 366-1 КК України. Крім того, покарання у вигляді позбавлення волі пропонують встановити лише за ч. 2 ст. 366-2 КК України у зв'язку з високим рівнем суспільної небезпечності («якщо недостовірні відомості відрізняються від достовірних на суму понад 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб») [3].

Прийняття цього законопроєкту забезпечить невідворотність покарання за порушення вимог антикорупційного законодавства в частині декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Однак, на нашу думку, аналізований проєкт має певні недоопрацювання.

По-перше, у рішенні Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 зазначено про невідповідність деяких положень Закону України «Про запобігання корупції» в частині контрольних повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) як органу виконавчої влади щодо діяльності суддів, оскільки це позначається на незалежності їхньої основної діяльності – здійснення правосуддя. Однак у зазначеному проєкті не передбачено жодних змін з окресленої проблематики до Закону України «Про запобігання корупції».

З огляду на зазначене, пропонуємо внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції», унормувавши контрольні

повноваження НАЗК щодо діяльності суддів відповідно до положень рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020.

По-друге, хоча й запропоновано доповнити КК України новими статтями, що мають забезпечити невідворотність покарання за порушення вимог антикорупційного законодавства в частині декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, без урегулювання зазначеного вище питання ефективного результату не можна буде досягти у зв'язку з обмеженим колом повноважень НАЗК, що унеможливить належний контроль за суб'єктами декларування.

По-третє, попри те, що запропоновані ст. 366-2 та 366-3 КК України спрямовані на запобігання корупції, згідно з приміткою до ст. 45 КК України, передбачені ними дії не будуть належати до корупційних кримінальних правопорушень. Тобто за вчинення цих суспільно небезпечних дій можна буде звільняти винних осіб від кримінальної відповідальності та відбування покарання з підстав, передбачених КК України. Це призведе до зниження ефективності запропонованих норм у зв'язку з уже наявними заохочувальними нормами КК України. Тож, на нашу думку, необхідно одночасно з доповненням КК України ст. 366-2 і 366-3 передбачити відповідні доповнення до примітки ст. 45 цього Кодексу. Це унеможливить зловживання правом з боку службових осіб правоохоронних органів і судів, а також визначить діяння, передбачені ст. 366-2 та 366-3 КК України, як корупційні кримінальні правопорушення. Такі зміни забезпечать долучення до антикорупційного законодавства запропонованих Президентом України статей КК України та сприятимуть узгодженню положень Закону України «Про запобігання корупції» та КК України.

На підставі зазначеного можна дійти висновку, що антикорупційна політика України ефективно протидіє корупційним виявам, однак цей процес затягується у зв'язку з низьким рівнем реалізації антикорупційного законодавства. Попри те, що антикорупційну реформу загальмувало рішення Конституційного Суду України щодо визнання неконституційними окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та ст. 366-1 КК України, органи державної влади оперативно на це зреагували й доклали всіх зусиль для подолання окресленої проблеми. Одним із заходів, спрямованих на врегулювання антикорупційної кризи в Україні, є проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Безсумнівною є необхідність його прийняття без зволікань, водночас законодавцю слід попередньо усунути недоліки цього законопроекту, про які зазначено вище.

### ***Список використаних джерел***

1. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2024 роки : проєкт за результатами публічного обговорення. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoryptsijna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : проєкт Закону України від 27 листоп. 2020 р. № 4434. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=70539](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70539).
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n440>.
5. Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 р. № 13-р/2020 (Справа № 1-24/2020(393/20)) у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.

***Юсупов Володимир Васильович,***

провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судових експертиз Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

### **КРИМІНАЛІСТИЧНІ МЕТОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Криміналістичні засоби й методи – це розроблені криміналістикою спеціальна апаратура, речовини, інструменти, способи дій, рекомендації та інше щодо здійснення судового дослідження та запобігання злочинів [1, с. 103]. Спеціальна апаратура, речовини, інструменти належать до засобів криміналістичної техніки, а способи дій і рекомендації розглядаються як тактичні прийоми, їх комплекси, є криміналістичними методами розслідування. Рекомендації стосуються криміналістичної тактики у випадку наукової поради (програми) найбільш організованого і доцільного проведення слідчих (розшукових) дій.